

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Villamosmérnöki és Informatikai Kar
Mesterséges Intelligencia és Rendszertervezés Tanszék

VIMIAC16 2025/26/I.

Döntések jellemzése

Előadó: Dr. Hullám Gábor

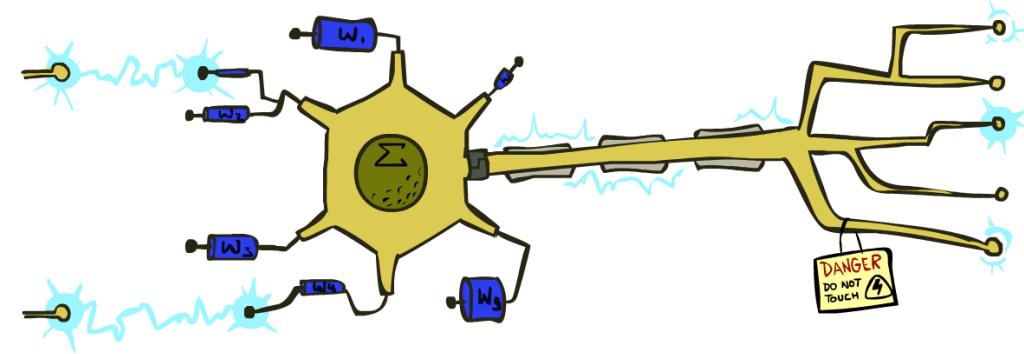
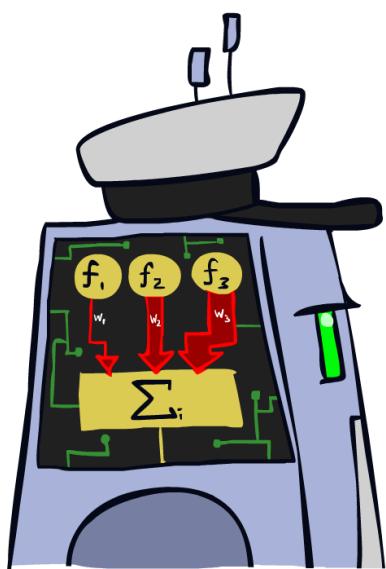
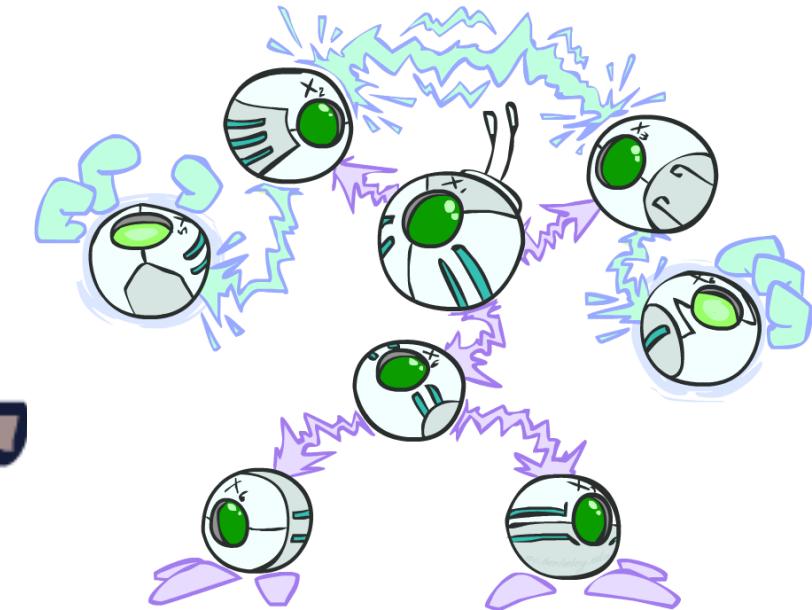
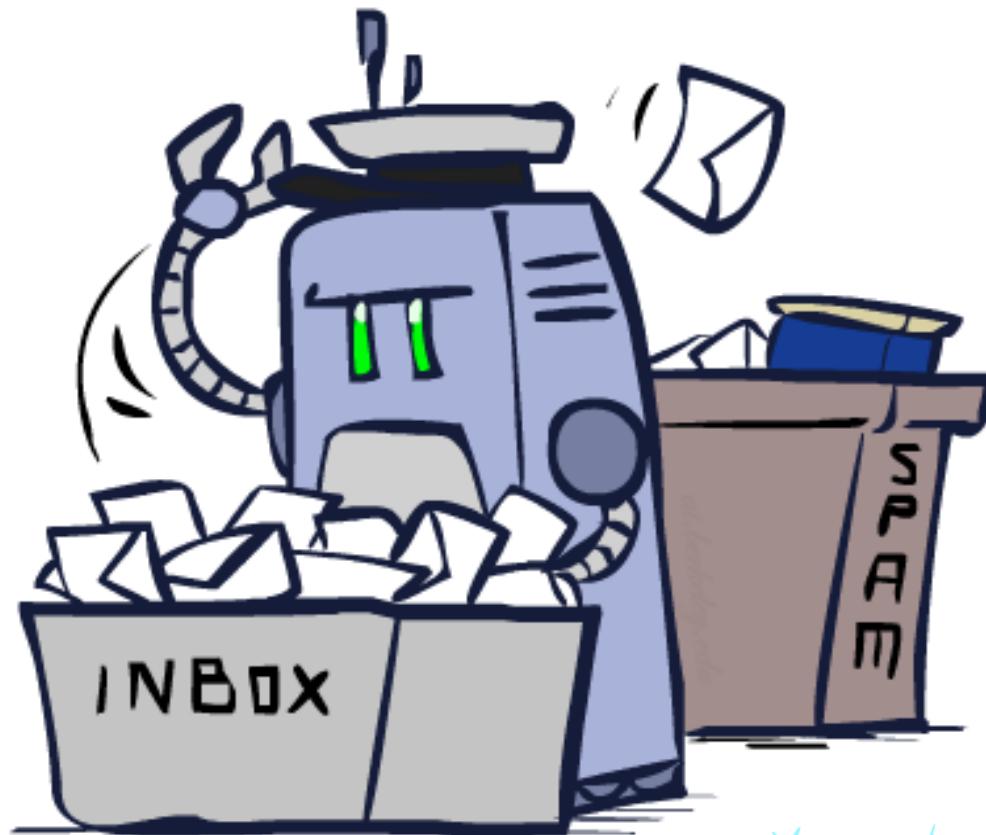

Artificial intelligence lectures

Az előadás diái az AIMA könyvre épülve (<http://aima.cs.berkeley.edu>) készültek a University of California, Berkeley mesterséges intelligencia kurzusának anyagainak felhasználásával (<http://ai.berkeley.edu>).

These slides are based on the AIMA book (<http://aima.cs.berkeley.edu>) and were adapted from the AI course material of University of California, Berkeley (<http://ai.berkeley.edu>).

Döntések jellemzése

Döntések

Jó döntést szeretnénk hozni!

De mi a jó döntés?

- Általában nincs tökéletesen jó döntés, csak az egyik jobb, a másik rosszabb!
- Ahhoz, hogy össze tudjunk hasonlítani két alternatívát (döntési módszert), kell legyen a döntés jóságát jellemző (skalár) mérőszámunk
- **Először a döntések minősítésével, értékelésével foglalkozunk**
- Alapvetően bináris (jó/rossz, igaz/hamis, beteg/egészséges, ártatlan/bűnös) döntéseken mutatjuk be a módszereket

Bináris döntések értékelése

Kétértékű függvény $\Rightarrow$ osztályozás = bináris döntés

igazi állapot $f(x)$
tény

feltételezett állapot $h(x)$
hipotézis, döntés

helyzet

paciens **beteg**
 $f(x) = I$

felismerjük
 $h(x) = I$

kezeljük, helyesen teszünk
Valós Pozitív, True Positive TP

paciens **egészséges**
 $f(x) = H$

felismerjük
 $h(x) = H$

nem kezeljük, most is jól teszünk
Valós Negatív, True Negative TN

Bináris döntések értékelése

igazi állapot f(x) tény	feltételezett állapot h(x) <u>hipotézis, döntés</u>	helyzet
paciens beteg	nem ismerjük fel	nem kezeljük, nem járunk el jól Hamis Negatív, False Negative: FN, („elnézett támadás”, <u>2. tipusú hiba</u>)
paciens egészséges	nem ismerjük fel	kezeljük fölöslegesen, nem járunk el jól Hamis Pozitív, False Positive: FP, („hamis riadó”, <u>1. tipusú hiba</u>)

Konfúziós mátrix

paciens beteg

$$f(x) = I$$

nem ismerjük fel
Hamis Negatív,

$$h(x) = H$$

nem kezeljük, nem járunk el jól

False Negative: FN,
(„elnézett támadás”, 2. tipusú hiba)

paciens egészséges

$$f(x) = H$$

nem ismerjük fel
Hamis Pozitív,

$$h(x) = I$$

kezeljük fölöslegesen, nem járunk el jól

False Positive: FP,
(„hamis riadó”, 1. tipusú hiba)

Döntés - Modell

Tények - Valóság

	Beteg	Egész-séges
Beteg	TP	FP
Egész-séges	FN	TN

Jósági mutatók

true positive rate (TPR)

valódi pozitív arány,
érzékenység

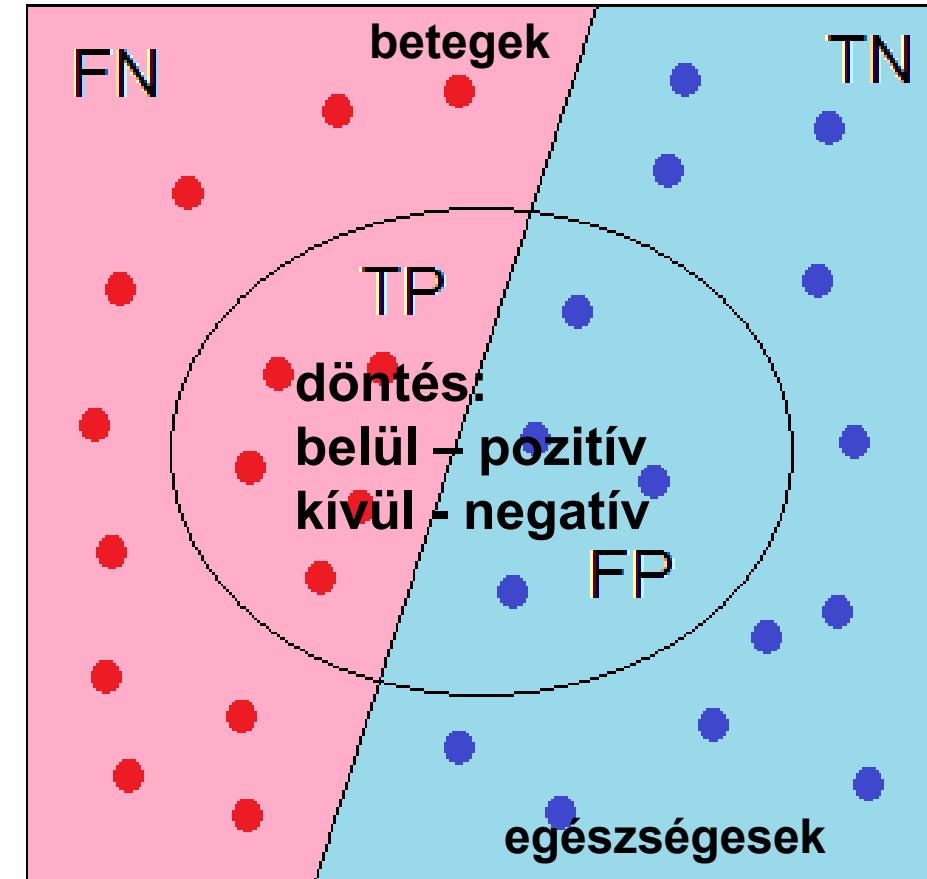
(hit rate, **recall**, **sensitivity**)

$$\text{TPR} = \text{TP/P} = \text{TP} / (\text{TP+FN})$$

true negative rate (TNR)

valódi negatív arány, specificitás
(**specificity**)

$$\text{TNR} = \text{TN/N} = \text{TN} / (\text{TN+FP})$$

Jósági mutatók

true positive rate (TPR)

valódi pozitív arány,
érzékenység

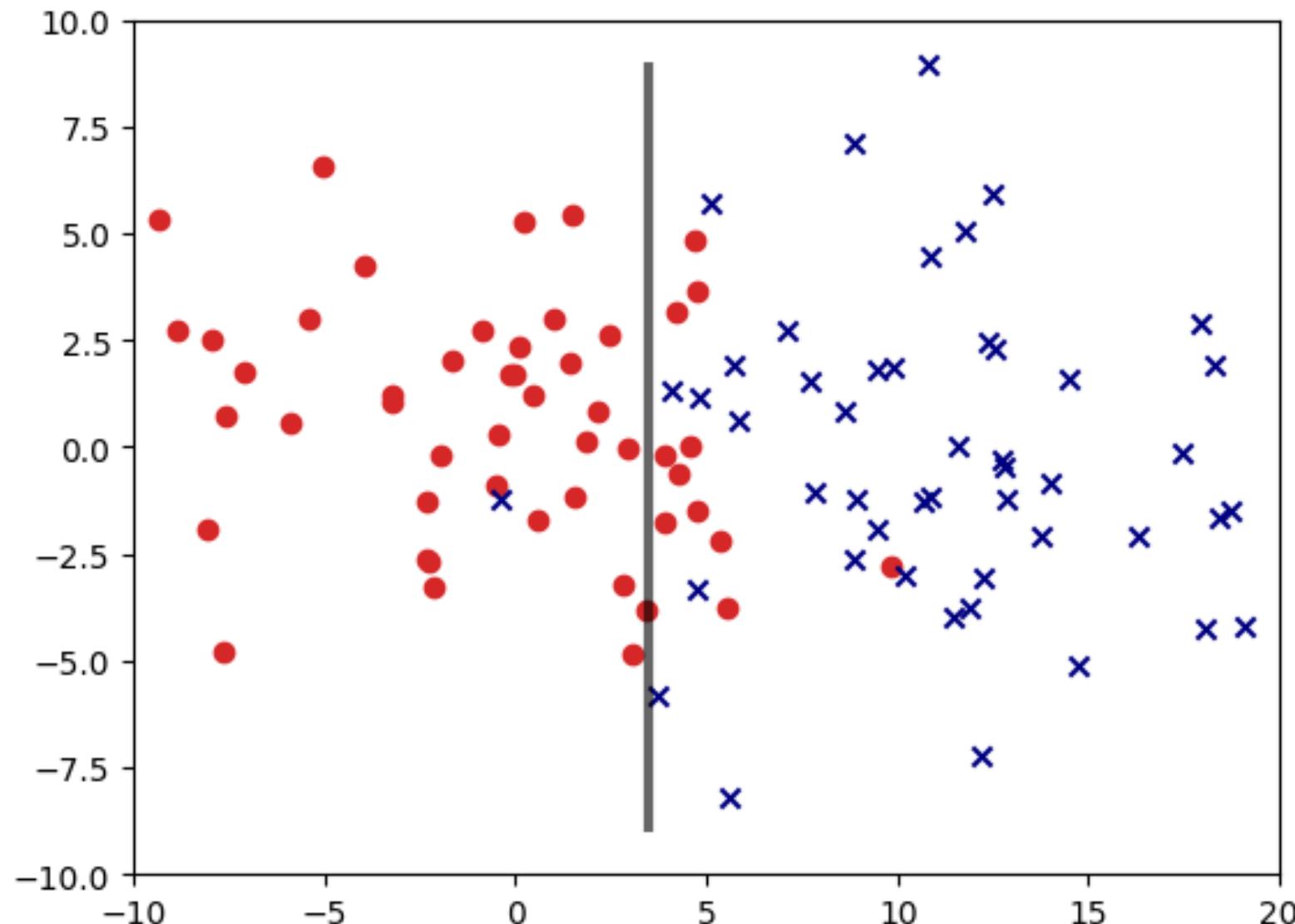
(hit rate, **recall**, **sensitivity**)

$$\text{TPR} = \text{TP/P} = \text{TP} / (\text{TP+FN})$$

true negative rate (TNR)

valódi negatív arány, specificitás
(**specificity**)

$$\text{TNR} = \text{TN/N} = \text{TN} / (\text{TN+FP})$$

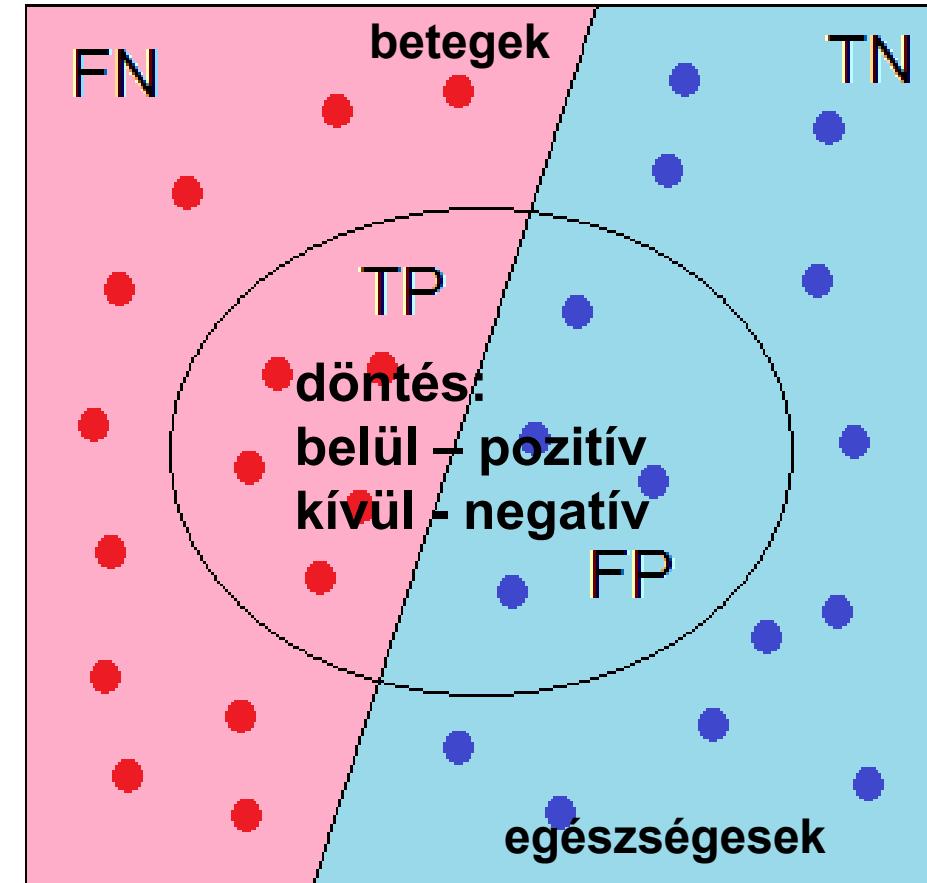

Jósági mutatók

false positive rate (FPR)

hamis pozitív arány
(false alarm rate, fall-out)

$$\text{FPR} = \text{FP}/\text{N} = \text{FP} / (\text{FP} + \text{TN})$$

Jósági mutatók

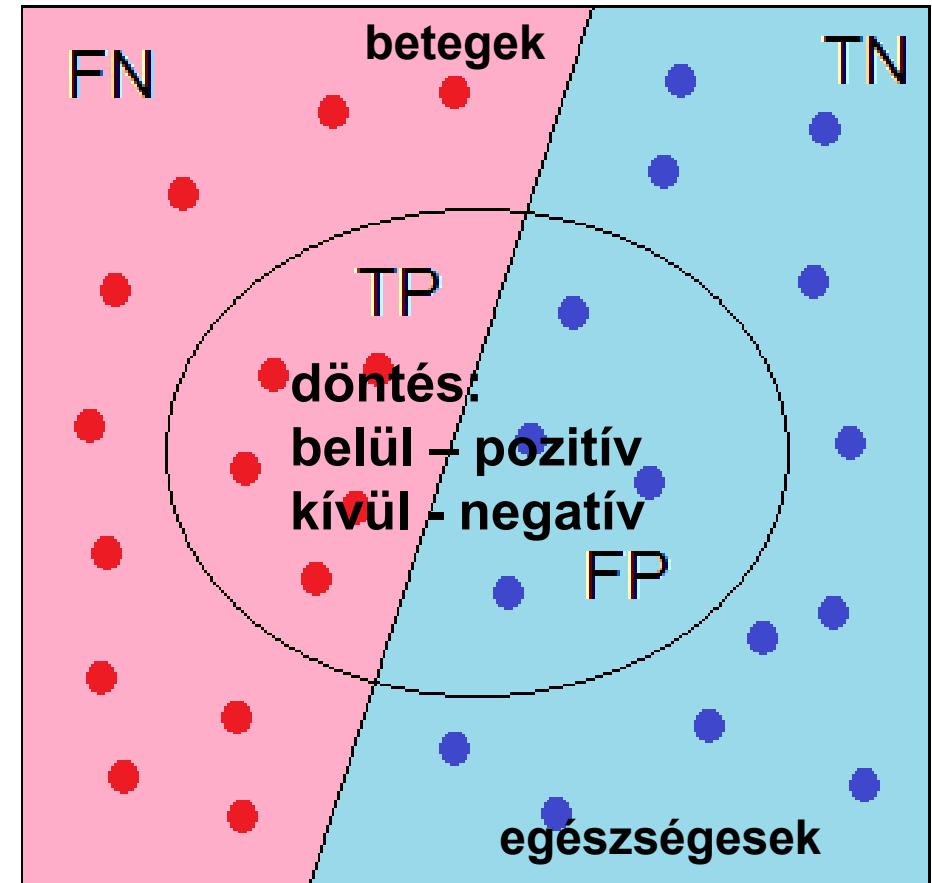
Positive predictive value (PPV)

Precizitás (precision)

$$\text{PPV} = \text{TP} / (\text{TP} + \text{FP})$$

Negative predictive value (NPV)

$$\text{NPV} = \text{TN} / (\text{TN} + \text{FN})$$

Jósági mutatók – precision/recall

Positive predictive value (PPV)

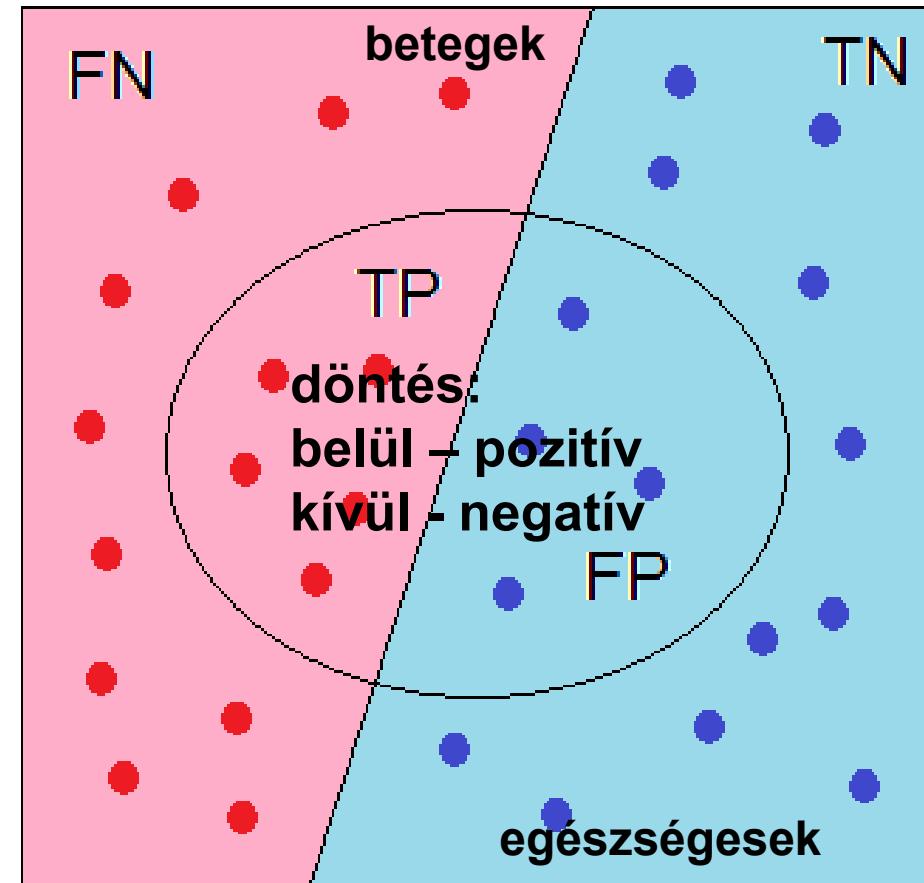
Precizitás (precision)

$$\text{PPV} = \text{TP} / (\text{TP} + \text{FP})$$

true positive rate (TPR)

(recall, sensitivity)

$$\text{TPR} = \text{TP}/\text{P} = \text{TP} / (\text{TP} + \text{FN})$$

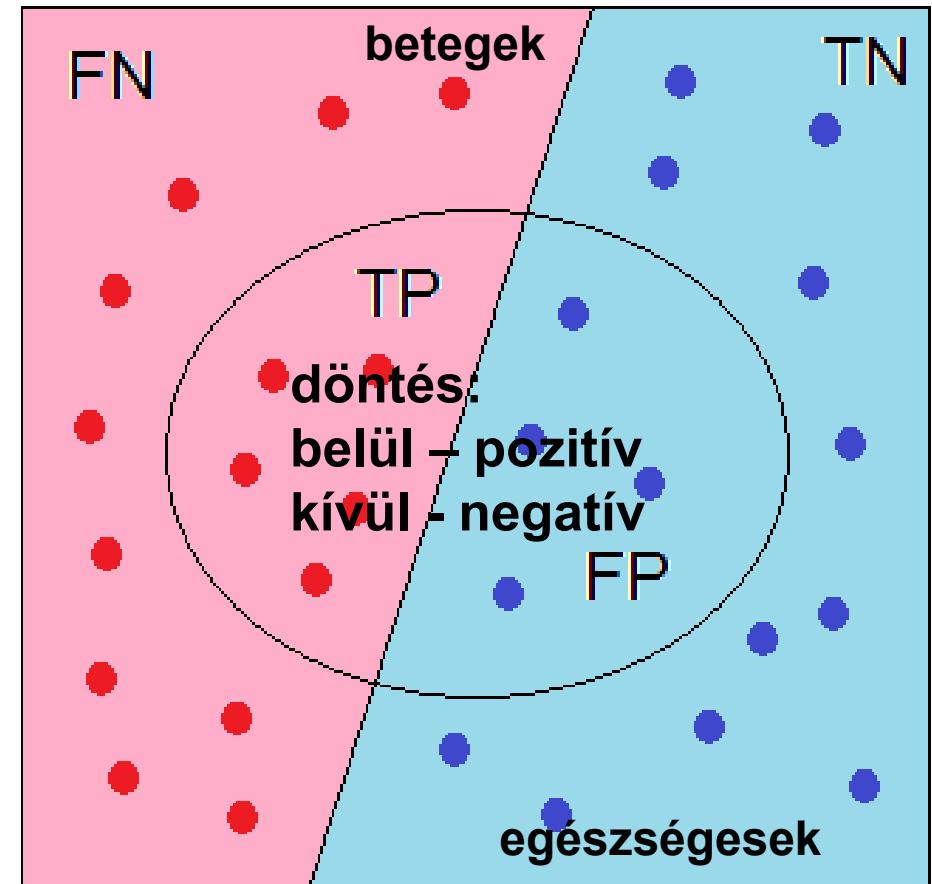
Jósági mutatók

Accuracy (ACC)

Találati arány, pontosság

$$\text{ACC} = \frac{\text{TP}+\text{TN}}{(\text{TP}+\text{FP}+\text{TN}+\text{FN})}$$

$$= \frac{\text{TP}+\text{TN}}{(\text{P}+\text{N})}$$

Jósági mutatók

Az ábrán vázolt esetben:

Döntések:

$$TP = 5, TN = 11,$$

$$FP = 4, FN = 10$$

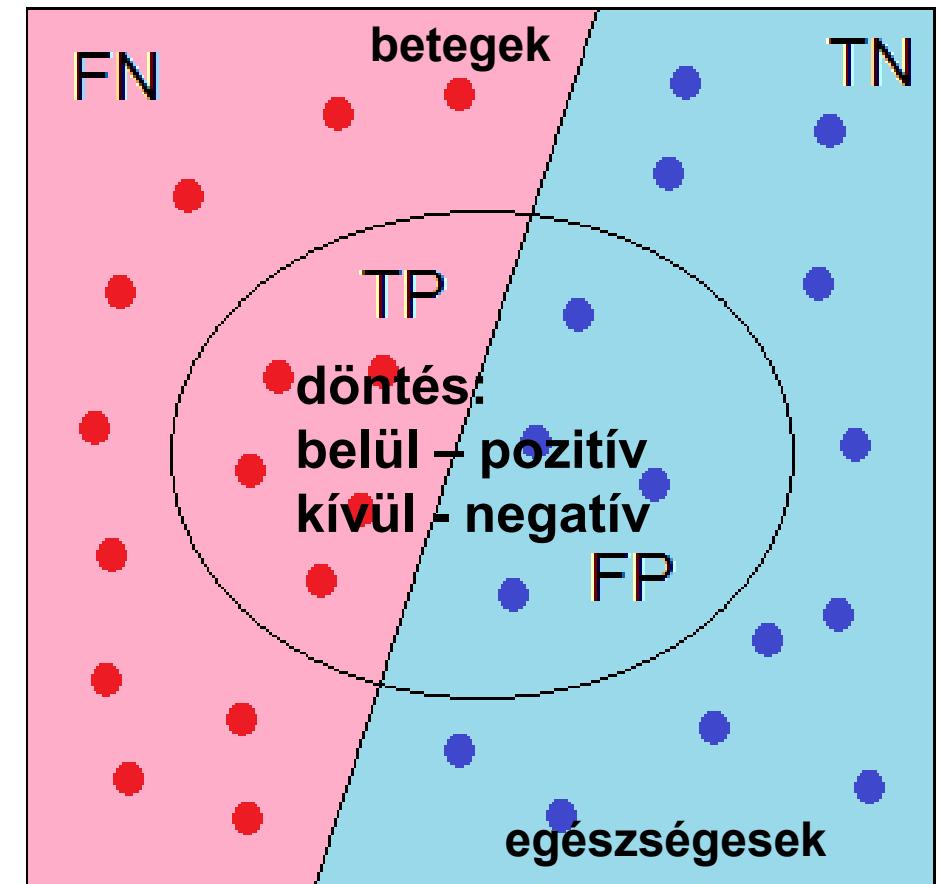
Tények: $P = 15, N = 15$

$$\text{TPR} = TP / (TP+FN) = 5/15 = 0.33$$

$$\text{FPR} = FP / (FP+TN) = 4/15 = 0.27$$

$$\text{TNR} = TN / (FP+TN) = 11/15 = 0.73$$

$$\text{ACC} = (TP+TN)/(P+N) = 1/2 = 0.5$$

Összefoglaló táblázat

true positive (TP)

eqv. with hit

true negative (TN)

eqv. with correct rejection

false positive (FP)

eqv. with false alarm, Type I error

false negative (FN)

eqv. with miss, Type II error

sensitivity or true positive rate (TPR)

eqv. with hit rate, recall

$$TPR = \frac{TP}{P} = \frac{TP}{TP + FN}$$

specificity (SPC) or true negative rate (TNR)

$$SPC = \frac{TN}{N} = \frac{TN}{FP + TN}$$

precision or positive predictive value (PPV)

$$PPV = \frac{TP}{TP + FP}$$

negative predictive value (NPV)

$$NPV = \frac{TN}{TN + FN}$$

false-out or false positive rate (FPR)

$$FPR = \frac{FP}{N} = \frac{FP}{FP + TN} = 1 - SPC$$

false discovery rate (FDR)

$$FDR = \frac{FP}{FP + TP} = 1 - PPV$$

miss rate or false negative rate (FNR)

$$FNR = \frac{FN}{P} = \frac{FN}{FN + TP} = 1 - TPR$$

accuracy (ACC)

$$ACC = \frac{TP + TN}{P + N}$$

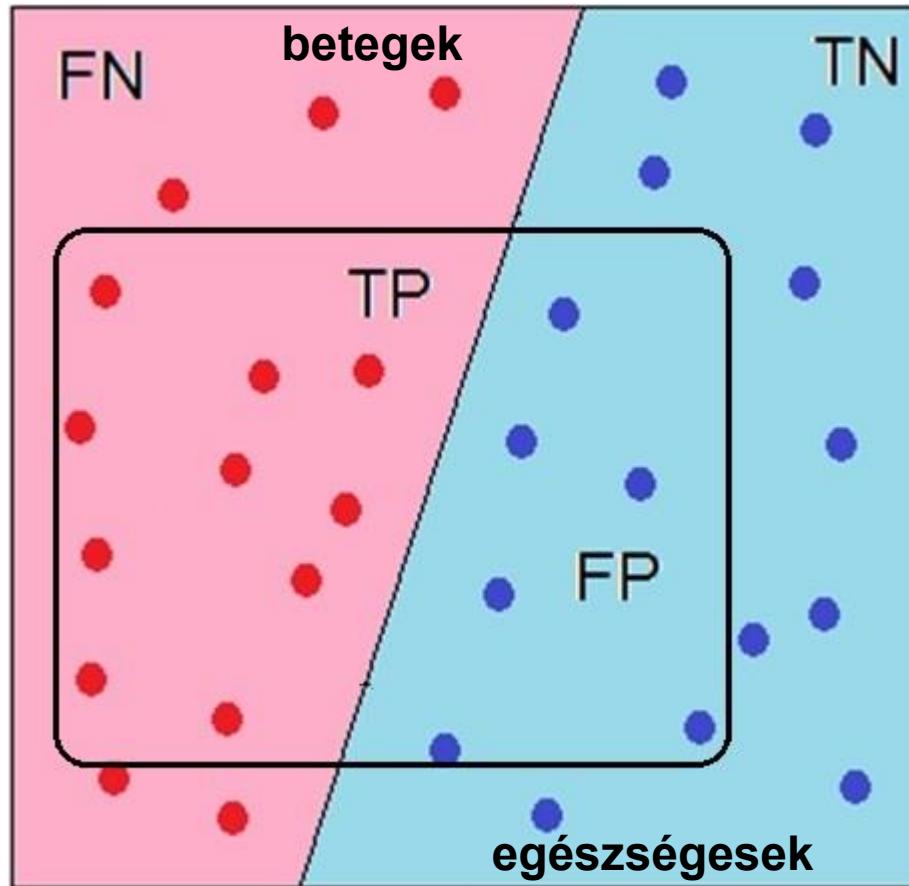
F1 score

is the harmonic mean of precision and sensitivity

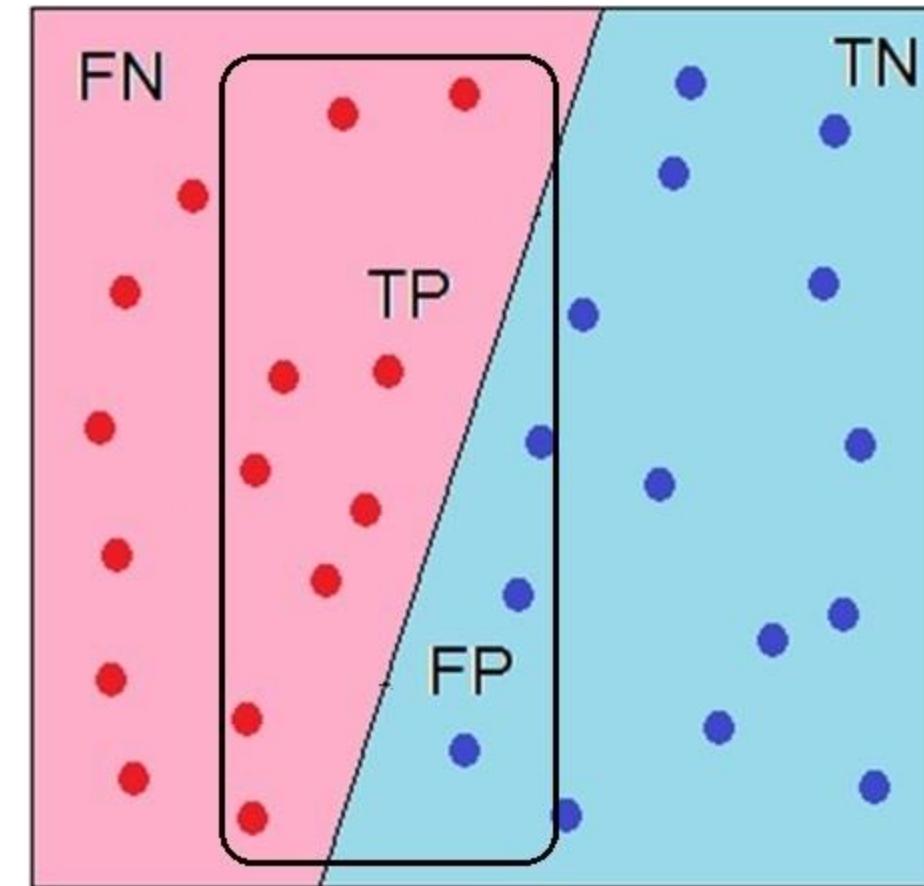
$$F1 = \frac{2TP}{2TP + FP + FN}$$

Néhány más javaslatra is kipróbáltuk...

Melyik jobb?

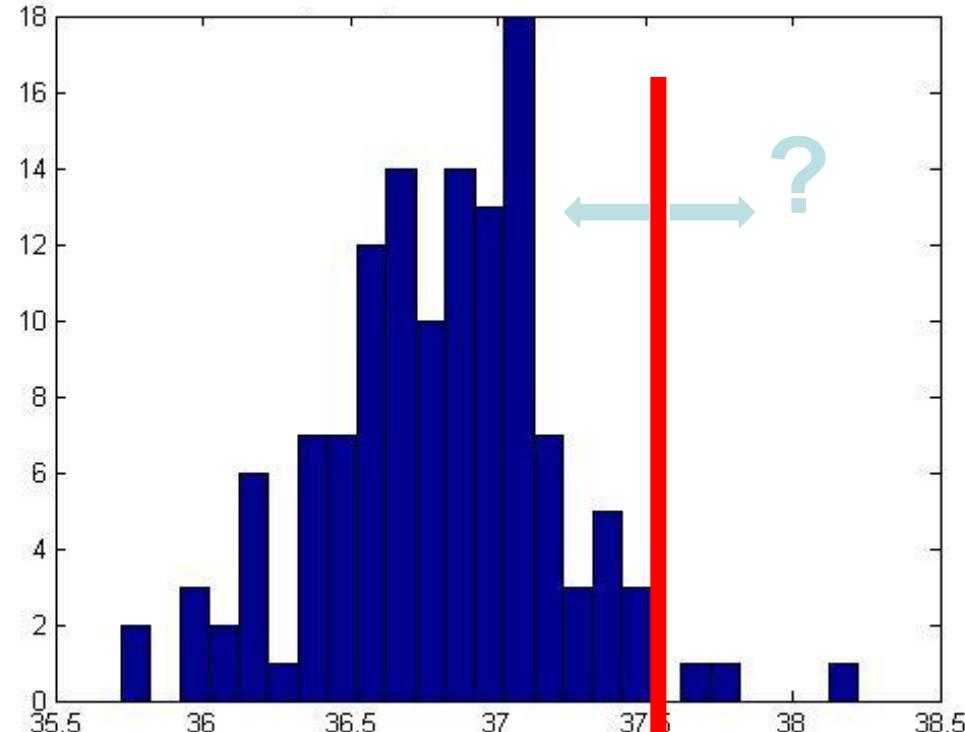

$TP = 10$, $TN = 9$, $FP = 6$, $FN = 5$

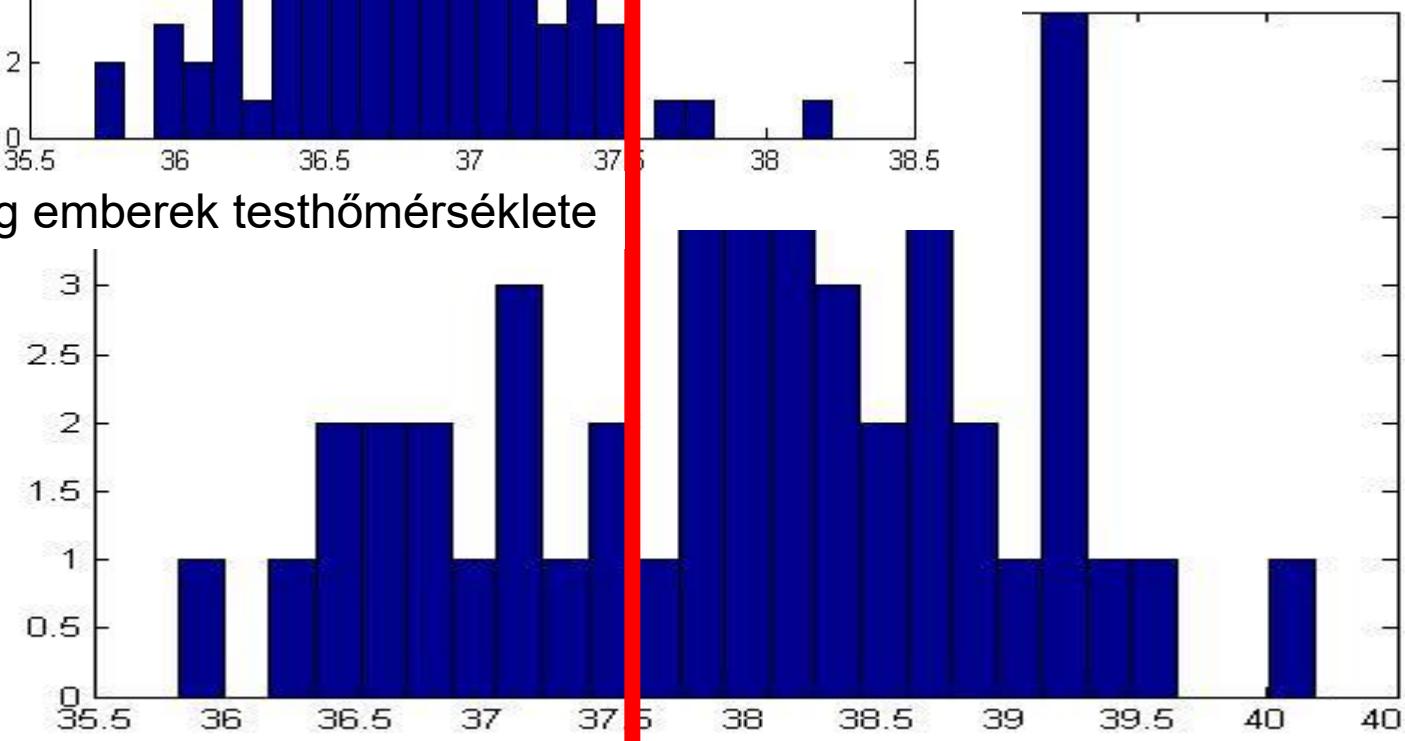

$TP = 9$, $TN = 12$, $FP = 3$, $FN = 6$

Egészséges emberek testhőmérséklete

Beteg emberek testhőmérséklete

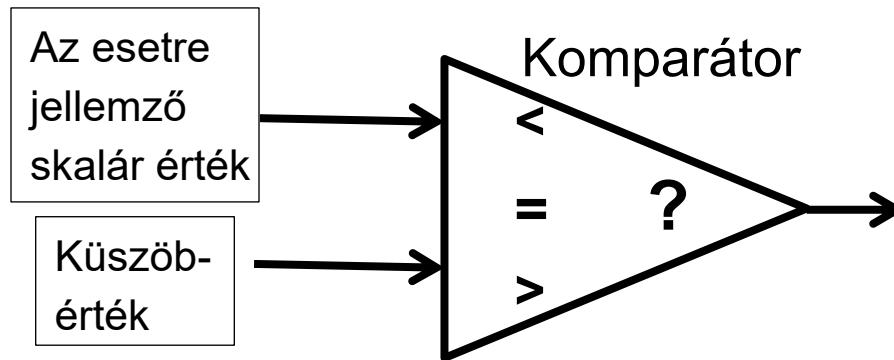

Probléma:

- döntést kell hoznunk, egy numerikus paraméter értéke alapján arról, hogy milyen esettel állunk szemben
- pl. testhőmérséklet alapján, hogy egészséges vagy beteg?

Cél: rájönni, mi a teszt (optimális) küszöb értéke.

Döntésünk modellje

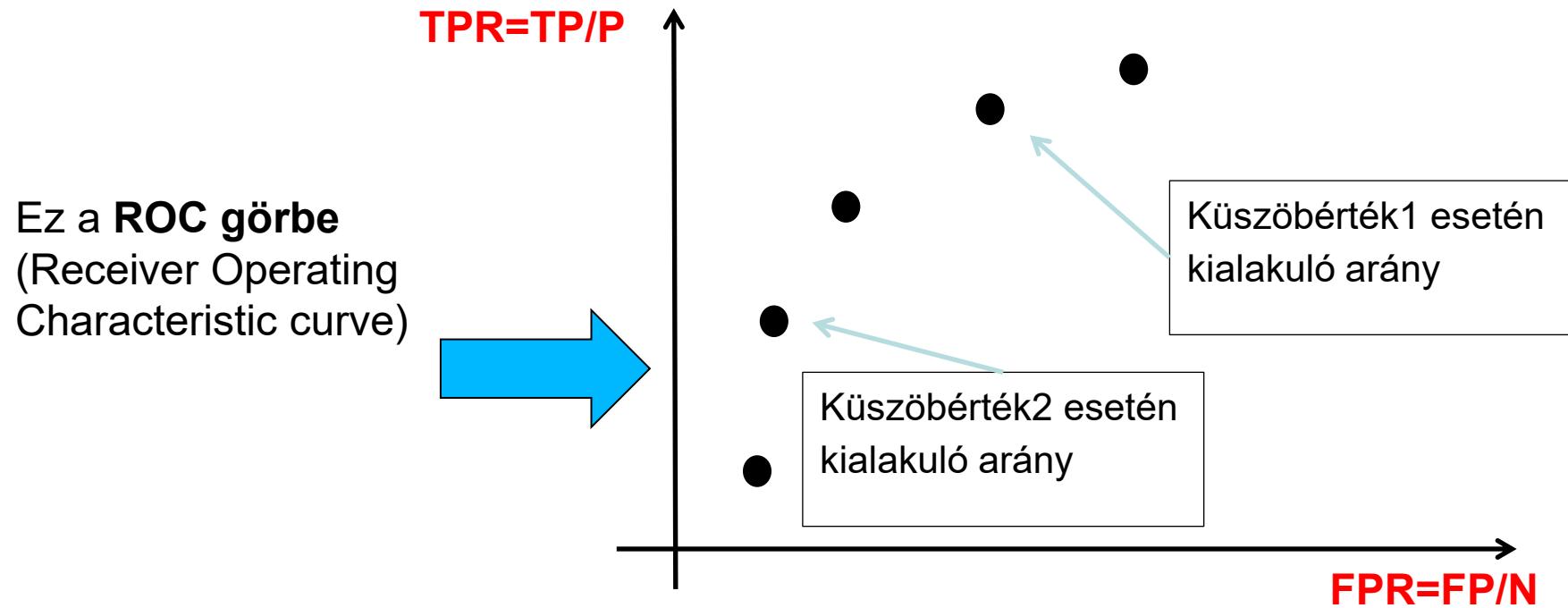

például (lehetne fordítva is):
ha $>$, akkor kimenet=1
pozitív esetnek vesszük
ha $\leq$, akkor kimenet= 0
negatív esetnek vesszük

Példa:

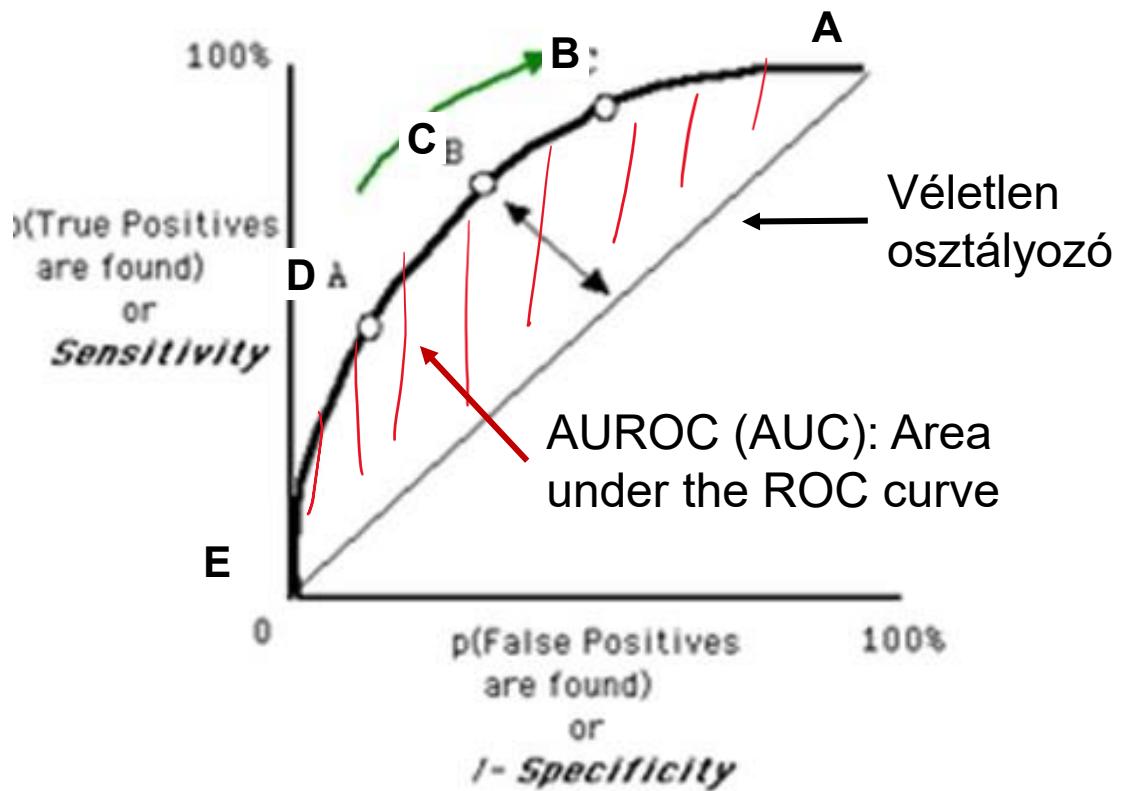
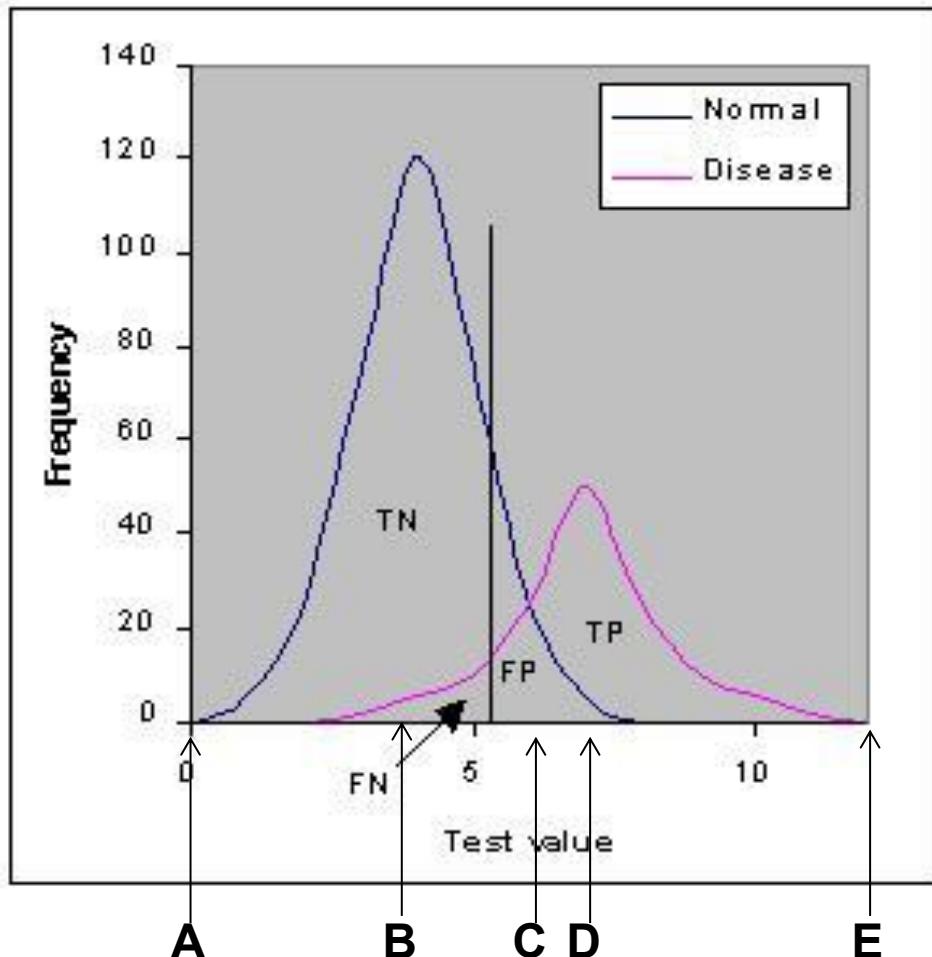
Ha a mért testhőmérséklet 38°C küszöbnél nagyobb, akkor láz (betegség), ha kisebb vagy egyenlő, akkor nem lázas (egészséges).

Modell értékelése különböző „munkapontokban”

ROC: Vevő működési karakterisztika

Receiver Operating Characteristic

A küszöb fölött betegnek tekintjük, alatta egészségesnek

AUC – kompakt jósági mutató

true positive rate (**TPR**)

$$\text{TPR} = \text{TP/P} = \text{TP} / (\text{TP+FN})$$

false positive rate (**FPR**)

$$\text{FPR} = \text{FP/N} = \text{FP} / (\text{FP+TN})$$

ROC: Vevő működési

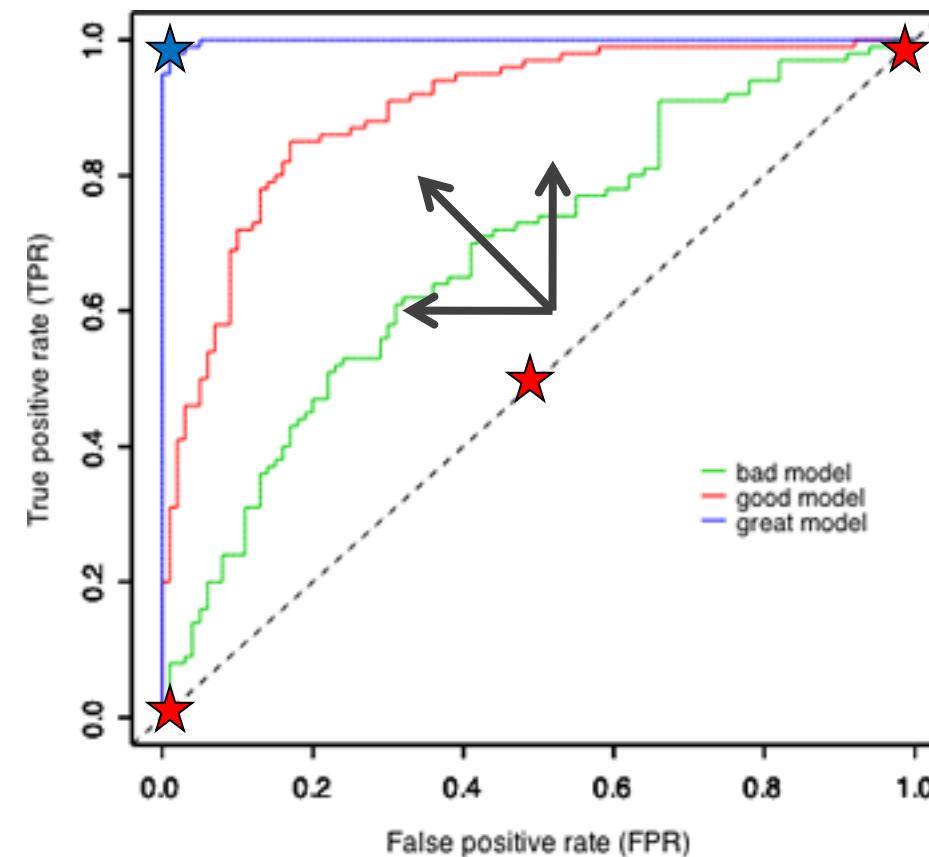
karakterisztika

Receiver Operating

Characteristic (curve)

AUC: Görbe alatti terület

Area Under Curve

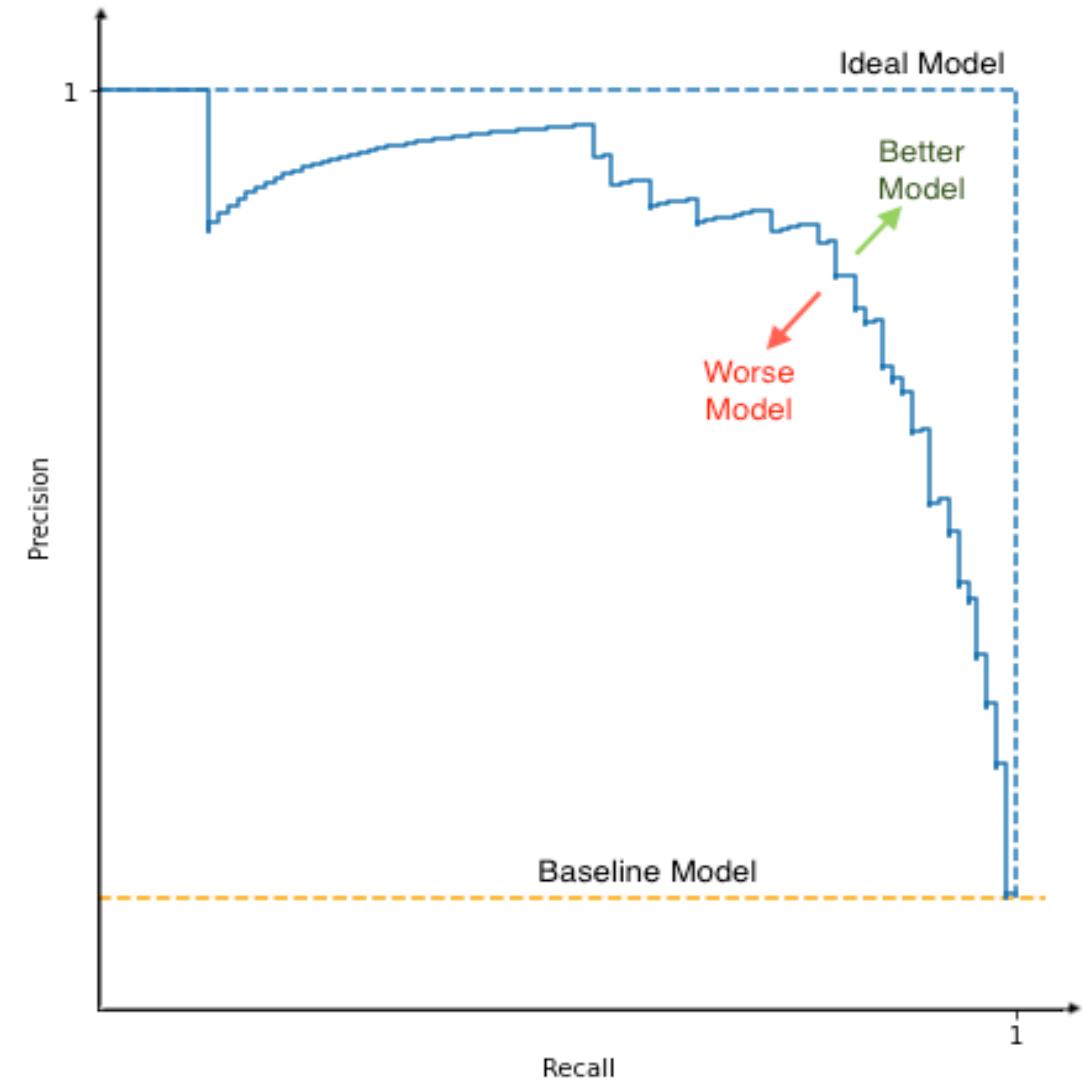
AUPR – kompakt jósági mutató

true positive rate
(TPR=recall)

$$\text{TPR} = \text{TP/P} = \text{TP} / (\text{TP+FN})$$

positive predictive value
(PPV=precision)

$$\text{PPV} = \text{TP}/(\text{TP+FP})$$

A tévedéseknek különböző lehet a költsége

---

1. típusú hiba   hamis negatív (FN)
– azt hisszük egészséges (H0), pedig beteg (T1)

költség: **C₀₁**   későn vesszük észre a bajt

2. típusú hiba   hamis pozitív (FP)
– azt hisszük beteg (H1), pedig egészséges (T0)

költség: **C₁₀**   feleslegesen kezeljük az egészséget

legtöbbször a hamis negatív a rosszabb: $C_{01} >> C_{10}$

A helyes döntéseknek is van költsége

---

valós negatív (TN)

– azt hisszük egészséges (H0), valóban az (T0)

költség: **C₀₀** vizsgálatot végeztünk (ennek is van költsége)

valós pozitív (TP)

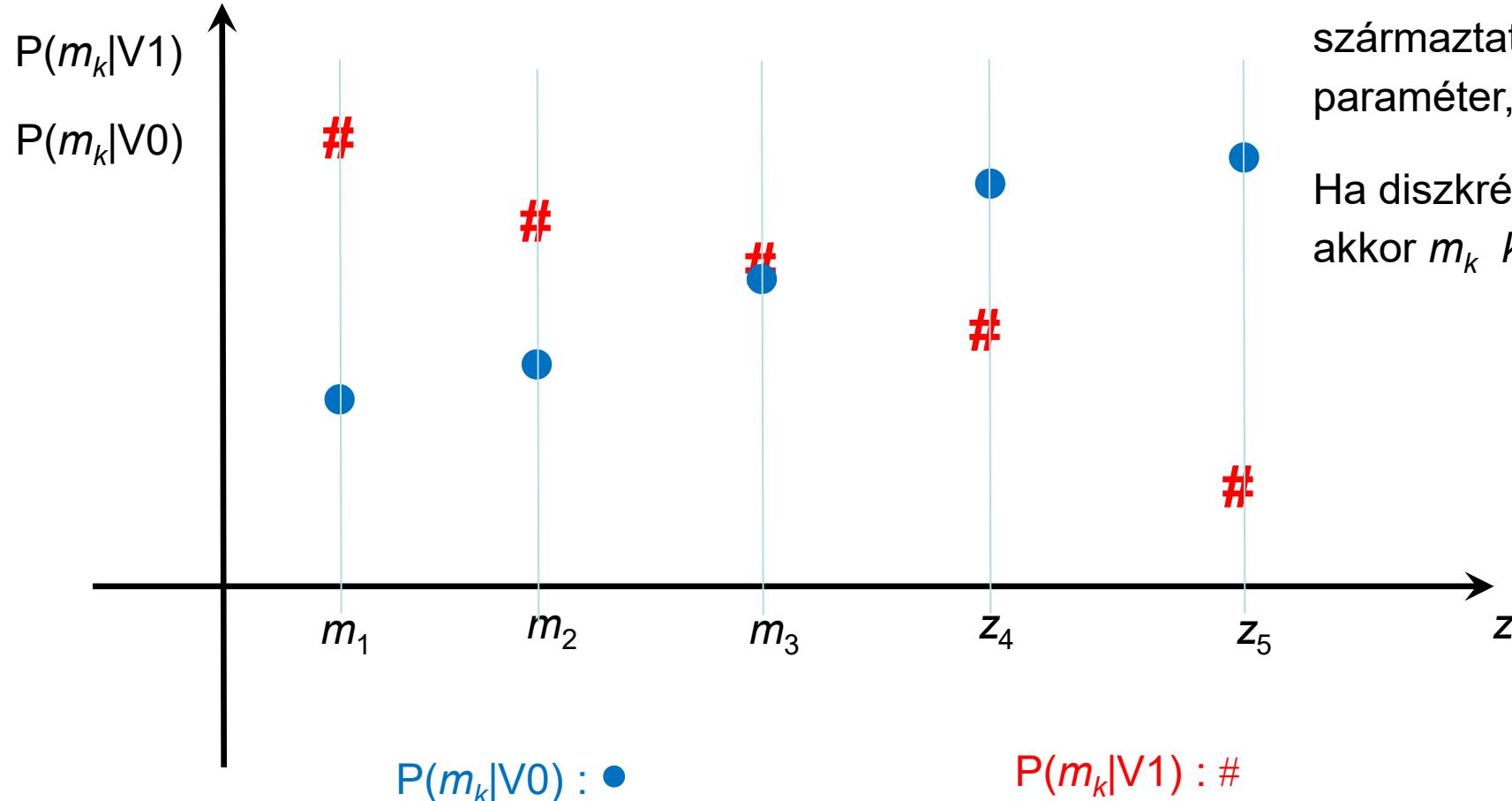
– azt hisszük beteg (H1), valóban az (T1)

költség: **C₁₁** vizsgálatot végeztünk + kezelnünk kell

tehát négyféle költség befolyásolja a döntést:

C₀₀, C₁₁, C₀₁, C₁₀

Példa: döntés költségek mellett

m : Skalár mért vagy származtatott paraméter, ami alapján döntünk
Ha diszkrét értékeket vehet fel, akkor $m_k \ k=1,2,\dots,K$

Hogyan becsülhetjük meg ezeket az arányokat?

Döntés költségek mellett

- Ha a modellünk úgy dönt, hogy m_k esetén a besorolás **pozitív**, akkor a költség:
  - $K_{poz} = C_{10} * N_0 * p(m_k|V_0) + C_{11} * N_1 * p(m_k|V_1) =$
  - $= C_{10} * f_0 * N * p(m_k|V_0) + C_{11} * f_1 * N * p(m_k|V_1)$

Döntés költségek mellett

- Ha a modellünk úgy dönt, hogy m_k esetén a besorolás **negatív**, akkor a költség:
  - $K_{neg} = C_{00} * N_0 * p(m_k|V_0) + C_{01} * N_1 * p(m_k|V_1) =$
  - $= C_{00} * f_0 * N * p(m_k|V_0) + C_{01} * f_1 * N * p(m_k|V_1)$

Döntés költségek mellett

- Melyik esetben kisebb a költség? $K_{poz} <? K_{neg}$
- $K_{poz} = C_{10} * f_0 * N * p(m_k|V_0) + C_{11} * f_1 * N * p(m_k|V_1)$
- $K_{neg} = C_{00} * f_0 * N * p(m_k|V_0) + C_{01} * f_1 * N * p(m_k|V_1)$
- $C_{10} * f_0 * \textcolor{red}{N} * p(m_k|V_0) + C_{11} * f_1 * \textcolor{red}{N} * p(m_k|V_1)$
 $< C_{00} * f_0 * \textcolor{red}{N} * p(m_k|V_0) + C_{01} * f_1 * \textcolor{red}{N} * p(m_k|V_1)$
- $C_{10} * f_0 * p(m_k|V_0) + C_{11} * f_1 * p(m_k|V_1)$
 $< C_{00} * f_0 * p(m_k|V_0) + C_{01} * f_1 * p(m_k|V_1)$

Döntés költségek mellett

- Melyik esetben kisebb a költség? $K_{poz} <? K_{neg}$
- $C_{10} * f_0 * p(m_k|V_0) + C_{11} * f_1 * p(m_k|V_1)$
 $< C_{00} * f_0 * p(m_k|V_0) + C_{01} * f_1 * p(m_k|V_1)$
- $C_{10} * f_0 * p(m_k|V_0) - C_{00} * f_0 * p(m_k|V_0) <$
 $C_{01} * f_1 * p(m_k|V_1) - C_{11} * f_1 * p(m_k|V_1)$
- $(C_{10} - C_{00}) * f_0 * p(m_k|V_0) <$
 $(C_{01} - C_{11}) * f_1 * p(m_k|V_1)$
- Ha ez fennáll, akkor $K_{poz} < K_{neg}$, azaz a pozitív döntés költsége kisebb, vagyis K_{poz} mellett döntünk minden m_k esetén.

Döntés költségek mellett

- Ellenkező esetben, akkor $K_{poz} > K_{neg}$, azaz a negatív döntés költsége kisebb, vagyis K_{neg} mellett döntünk minden m_k esetén.
- A döntésünk nagy mértékben azon múlik, hogy jól becsüljük-e meg az egyes költségeket
- Ha C_{01} nagy, akkor egész más alakul ki, mint ha C_{10} -et vesszük nagynak.